

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В УКРАЇНІ

Внаслідок воєнного конфлікту, що триває на сході України та подій, що відбулися в Криму, значна кількість людей змушена залишити місце свого проживання, переселятися у чуже для них середовище, що негативно позначається на їхньому фізичному та психологічному стані, знижується їхня соціальна активність в новому незвичному для них середовищі, виникають проблеми із адаптацією, погіршується якість їхнього життя. Активне обговорення та вирішення проблем внутрішньо переміщених зумовлено необхідністю якомога швидше знайти шляхи вирішення різнобічних завдань, які на сьогодні постали перед суспільством та стабілізувати ситуацію, що виникла. Одним із найгостріших викликів вимушеного переселення є полегшення процесу соціально-педагогічної та психологічної адаптації та залучення таких осіб до повноцінної життєдіяльності в новому соціальному оточенні.

Актуальність дослідження. Зумовлено необхідністю пояснення проблем соціально-педагогічної адаптації внутрішньо переміщених осіб в сучасних умовах існування українського суспільства та визначення соціально-педагогічних чинників підвищення їхнього суб'єктивного благополуччя.

Мета дослідження. Визначення проблем внутрішньо переміщених осіб у соціально-педагогічному аспекті.

Виклад основного матеріалу. Внутрішньо переміщеною особою (згідно з чинним законодавством) є громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3, с. 1]. Як доводять інтерв'ю з переселенцями [1, с. 9], причинами масового

внутрішнього переміщення осіб, сімей із дітьми в Україні є прагнення жити в безпеці, виїхати з-під обстрілів, неможливість жити на території, на якій відсутні умови для виховання, розвитку й догляду за дітьми, життя й роботи дорослих (відсутність продуктів харчування, води, світла, ліків, освіти, транспорту, втрата житла тощо). Багато домівок на Донбасі є розбомбленими та зруйнованими, що унеможлиблює повернення туди переселенців навіть після закінчення військового конфлікту. З Криму люди виїжджають переважно з причин побоювання переслідувань з приводу громадської та журналістської діяльності тощо [1]. Зазначимо, що військовий конфлікт на Сході України привів до появи абсолютно нової проблеми в нашому суспільстві – значна кількість сімей і дітей, які зробили вибір залишитися громадянами України, вимушено покинули свої домівки внаслідок військового конфлікту, залишивши все своє майно, соціальні зв'язки, роботу, плани, налагоджене колись життя. Їм надаються адміністративні послуги, але для відновлення нормального життя сімей і дітей потрібні ще й соціальні послуги, більш тривала робота на основі передусім проблемноорієнтованого й родинноцентричного підходу для кожної родини. Ці підходи допомагають зберегти цілісність родини й подолати її першочергові проблеми. З'ясовано, що сім'ї переселенців можуть проживати в родичів, самотійно, у місцях компактного проживання. Є 2 категорії переселенців – 1) особи, які мали змогу самотійно за рахунок власних ресурсів купити або вийняти нове житло, знайти роботу та влаштуватися на новому місці, які не потребують і не просять допомоги, але лишилися з психологічними травмами та проблемами адаптації; 2) ті, хто цілком залежить від державної, міжнародної, громадської, благодійної допомоги, мають багато проблем і не в змозі самотійно їх вирішувати через відсутність власних ресурсів [1, с. 12].

Допомога сім'ям здійснюється соціальним педагогом як створення соціально-педагогічних умов для реалізації прав внутрішньопереміщених

осіб. Чинне законодавство [3] визначає, що внутрішньо переміщені особи мають певні права. Тому соціальним педагогом можуть бути надані внутрішньо переміщеним особам інформаційні, консультативні, соціально-економічні, соціально-медичні, соціальні послуги, соціально-педагогічні послуги, здійснено сприяння в реалізації їх прав, навчання ними користуватися задля успішної соціальної адаптації, примирення, подолання проблем соціалізації сім'ї та кожного її члена. Соціальні та соціально-педагогічні послуги сім'ям з дітьми, які стали внутрішньо переселеними, можуть надавати державні та комунальні установи, НДО, фізичні особи [4]. Такі сім'ї здійснюють реєстрацію на новому місці проживання, прибувають самостійно або організовано, безкоштовним транспортом, адміністративні послуги їм починають надаватися ще на вокзалах (у т.ч. первинна правова допомога), тому виявити їх можливо або в міграційній службі (самостійне прибуття на нове місце проживання своїм транспортом) або на вокзалах (якщо виїжджають організовано безкоштовно залізничним транспортом або автобусами). Доцільно разом з адміністративними послугами в міграційній службі та на вокзалах відразу повідомляти приїжджим і про можливості соціальних послуг як допомоги в реалізації порушених прав ВПО, адаптації на новому місці, про суб'єктів цих послуг у регіоні.

Зазначимо, що адаптація є результатом розв'язання послідовно повторюваних ситуацій, процес їх подолання, у ході якого особистість використовує вже набуті вміння й механізми поведінки або відкриває нові способи поведінки та розв'язання задач, засвоює новий досвід поведінки [2, с. 25]. Тому для успішної соціальної адаптації дітей і дорослих, які є ВПО, важливо навчати й інформувати про шляхи розв'язання проблем, роз'яснювати алгоритм дій, переконувати, показувати зразки дій, наводити приклади, ілюстрації, демонстрації, аналізувати ситуації, виконувати вправи, перевіряти й корегувати дії. Це вимагає в соціальному супроводі

досліджуваних сімей застосування таких форм соціально-педагогічної роботи, як лекції, індивідуальні просвітні бесіди для формування знань і переконань, мотивації до розв'язання власних проблем, а також для формування умінь – тренінги, групи підтримки тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На основі викладеного можна говорити, що проблеми внутрішньо переміщених осіб поділяються на ті, які задовольняють базові потреби родини й вирішуються адміністративними послугами, та ті, які задовольняють духовні й соціальні потреби людини й потребують комплекс соціальних послуг з пріоритетом на соціально-педагогічних і психологічних для успішної соціалізації, адаптації, примирення родини в нових умовах життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Внутренне перемещенные лица [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refworld.org.ru/idps.html>.

2. Експрес оцінка психологічного становища дітей в Донецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unicef.org/ukraine/ukr/Rapid_Psychosocial_Assesment_of_Children_in_Donetsk_Oblast_ua.pdf.

3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20.10.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

4. Закон України «Про соціальну роботу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>.